

סימן ב

הוצאה מהבית לחוץ בפתיחת מסכת שבת

- פתיחה
- המשנה והתוספתא
- הצעות לביאור פתיחת המסכת
- ייחודו של איסור הוצאה משאר האיסורים במשנה שבת
- עני ובעל הבית
- 'אל יצא' או 'נתן ונטל'
- סיכום

פתיחה

המשנה בפתיחת המסכת עוסקת במלאכת הוצאה, בדגש על איסור ההוצאה ולא על היציאה. דווקא האיסור אותו מצינו מוזכר בספרי הנביאים והכתובים בלבד, הוא הנושא בו פותחת המשנה. איסור הוצאה בפשטות כשמו כן הוא – איסור להוציא חפצים מהמרחב הביתי, לעומת זאת, כפי שראינו באיזכורים של איסור זה בנ"ך הדגש הוא דווקא על הכנסת חפצים. במבט יותר מעמיק ניתן לראות שהדגש המרכזי בדברי המשנה אינו איסור המלאכה אלא מערכת היחסים בין הבית לחוץ אצל האדם בשבת, כפי שנבאר בשיעור זה.

המשנה והתוספתא

חלקה הראשון של מסכת שבת בנוי על ציר הזמן: ערב שבת, "סמוך למנחה לא ישב אדם לפני הספר" (פרק א), הדלקת הנרות (פרק ב), חימום האוכל בשבת (פרקים ג-ד) ומשם עוברת המסכת לעסוק במלאכות השבת השונות. עם זאת המשנה הראשונה במסכת, לכאורה חורגת מהסדר וכאמור עוסקת בדיני הוצאה. נראה שהיא אינה חלק טבעי מהפרק והבחירה לפתוח בה באה להדגיש את מקומם המיוחד של דיני מלאכת ההוצאה:

יציאות השבת שתיים שהן ארבע בפנים ושתיים שהן ארבע בחוץ. כיצד? העני עומד בחוץ ובעל הבית בפנים; פשט העני את ידו לפנים ונתן לתוך ידו של בעל הבית או שנטל מתוכה והוציא העני חייב ובעל הבית פטור, פשט בעל הבית את ידו לחוץ ונתן לתוך ידו של עני או שנטל מתוכה והכניס בעל הבית חייב והעני פטור, פשט העני את ידו לפנים ונטל בעל הבית מתוכה או שנתן לתוכה והוציא שניהן פטורין, פשט בעל הבית את ידו לחוץ ונטל העני מתוכה או שנתן לתוכה והכניס שניהם פטורין.

משנה, שבת א, א

כפי שניתן לראות המשנה מדגישה פעולות הדידות: הוצאה והכנסה. אם כן קשה מדוע המשנה בחרה בדוגמה של עני ובעל הבית בהם לכאורה הפעולה המרכזית היא רק ההוצאה מתוך הבית לידי העני. מדוע לא להשתמש בדוגמה נוחה יותר הקיימת בפסוקים בספר ירמיה: איסור המסחר, בו כלולות שתי הפעולות – הן הוצאת המשא והן התשלום עליו. ניתן להציע שהמשנה בחרה בשתי דמויות אלו כדי להדגיש את ההקשר בו מתקיימת המלאכה ולא רק את פרטיה.

המשנה לא מתייחסת להגדרת החוץ והפנים, כלומר הגדרת הרשויות אלא דווקא לבית ולחוץ. מסתבר שהמשנה פותחת במסורת קדומה ביחס לדיני הוצאה – "שתים שהן ארבע"¹, אולם יש לזקק מדוע היא נמנעת מהגדרת הרשויות

1. השימוש במונח מספרי שניתן לפרשנות שונה משקף פעמים רבות את המסורת הקדומה שעברה בעל פה, במקרה זה נראה שהציטוט של הביטוי "שנים שהן ארבע" ממשנתנו

השונות? הקושי מתחזק אם נשווה את פתיחת המשנה לפתיחת התוספתא, שבבואה לעסוק בדיני מלאכת הוצאה, פותחת בהגדרות מסודרות – הגדרת רשויות השבת, מהו מרחב ה'פנים' ממנו אסור להוציא, ומהו אותו 'חוץ' ממנו אסור להכניס:

ארבע רשויות: רשות היחיד, ורשות הרבים, אי זהו רשות היחיד? חריץ שעמוק עשרה ורחב ארבעה וכן גדר שגבוה עשרה ורחב ארבעה זהו רשות היחיד גמורה. אי זהו רשות הרבים? סרטיה ופלטיה גדולה ומבואות המפולשין זו היא רשות הרבים גמורה. אין מוציאין מרה"י זו לרה"ר זו, ואין מכניסין מרשות הרבים זו לרשות היחיד זו. ואם הוציא והכניס בשוגג חייב חטאת, במזיד ענוש כרת ונסקל, אחד המוציא ואחד המכניס.

תוספתא, שבת א, א-ב

התוספתא מגדירה בדיוק ובפירוט רב מהי כל רשות ומהם גדריה. לעומתה, כאמור, המשנה פותחת בתיאור יישום המלאכה, ולכל אורך המסכת אינה עוסקת בהגדרת מקום האדם והרשויות השונות.

עיון במבנה המסכת מעלה גם את השאלה מה היחס בין הוצאה לשאר דיני שבת: מחד, סידור הפתיחה של המסכת סביב מלאכת הוצאה מלמד שההוצאה מתייחדת משאר איסורי שבת. מאידך, ההוצאה כלולה ברשימת ל"ט המלאכות, ומופיעה במניין בסוף רשימת אבות המלאכה האסורים בשבת בפרק שביעי:²

אבות מלאכות ארבעים חסר אחת. הזורע. והחורש. והקוצר... המכה בפטיש. המוציא מרשות לרשות. הרי אלו אבות מלאכות ארבעים חסר אחת.

משנה, שבת ז, ב

למשנה בתחילת מסכת שבועות מעיד על היותו חלק מרכזי במסורה (כפי שגם עולה בדיון המשווה בין המשניות בפתיחת הבבלי למסכת שבת). ואכן ניתן לראות שיש פרשנויות נוספות לפתיחה זאת בדברי רבא בבבלי (שבת ב ע"ב) "רשויות השבת שנים שהן ארבע" שהעביר את הדיון המספרי לרשויות ולא לפרטי ההוצאה. ראו עוד בהקשר של משנה זאת במשנת ארץ ישראל (ספראי), שבת א' עמ' 81.
2. על הסיבה שהמלאכה נמתה אחרונה ראו בדברי המהר"ל שיבואו לקמן עמ' 64.

הצעות לביאור פתיחת המסכת

יחסה המיוחד של המשנה להוצאה, נדרש ע"י הראשונים והאחרונים. בדברי תוספות בפתיחת מסכת שבת מובאים שלושה תירוצים לסדר המסכת:

יצאות השבת שתיים שהן ארבע – הקשה ריב"א דדיני הוצאות שבת היה לו לשנות גבי אבות מלאכות אחר פרק כלל גדול לקמן (דף עג.) דהתם קתני אבות מלאכות מ' חסר אחת וקתני הוצאה לבסוף ... ותירץ דהוצאה חביבא ליה לאקדומי משום דממשנה זו שמעינן כמה דברים הוצאה והכנסה דעני ועשיר ודבעי עקירה והנחה ושנים שעשאה פטורין וידו של אדם חשובה לו כד' על ד' וידו של אדם אינה לא כרה"י ולא כרה"ר ור"ת מפרש דדבר ההוה רגיל הש"ס לשנות תחילה .. ועוד מפרש ר"ת דפתח ביציאות משום דבעי למימר לא יצא החייט במחטו אע"ג דלא שנה המלבן משום אין נותנין כלים לכובס ולא המבעיר משום במה טומנין הוצאה הוצרך לשנות טפי משום דמלאכה גרועה היא כמו שאפרש.

תוספות, שבת ב ע"א, ד"ה 'יצאות'

ריב"א מסביר כי המשנה פותחת דווקא במשנה זו העוסקת במלאכת הוצאה בגלל שהיא כוללת בתוכה הלכות רבות. רבינו תם מפרש כי ההוצאה היא דבר מצוי ביותר ודרכה של המשנה לפתוח בדברים המצויים. בנוסף, מפרש רבינו תם כי גדרי מלאכת הוצאה נצרכים על מנת להבין את המשך הפרק. צורך זה קיים דווקא במלאכת הוצאה ולא בשאר המלאכות מכיוון שמדובר ב'מלאכה גרועה', כלומר, מלאכה שאינה תואמת את ההגדרה המקובלת של שאר המלאכות האסורות.³

בנוסף לשלושת התירוצים הללו הפני יהושע הביא תירוץ נוסף:

יצאות השבת שתיים שהן ארבע. והקשו בתוס' בשם ריב"א למה פתח בזאת המשנה כו'. ולענ"ד לא ידענא מאי קשיא להו דהא שפיר פתח בדיני הוצאה דהא מקרא דאל יצא איש ממקומו הוא דילפינן מיניה דין

3. על ההוצאה כמלאכה גרועה נרחיב בשיעור הבא (לקמן עמ' 59).

הוצאה כמו שכתבו התוס' בסמוך בד"ה יציאות דמשו"ה לא קתני הוצאות דלישנא דקרא נקט וא"כ האי קרא דאל יצא הוא מוקדם בכתוב דכתיב בפרשה בשלח במן שנצטוו במרה משא"כ כל הנך מלאכות אתיין מקרא דלא תעשה מלאכה דכתיב ביתרו שנצטוו בסיני.

פני יהושע, שבת ב ע"א

לשיטתו, אין בפתחת המסכת במלאכת הוצאה כל חריגה מן הסדר שהרי גם בתורה האיסור הראשון המופיע ביחס לשבת הוא איסור הוצאה – 'ואורחא דקרא נקט'. אך נראה שאין להסתפק בהבנה 'טכנית' של דבריו. אמנם, נכון הדבר כי הפסוק הראשון ביחס לציווי על השבת בתורה הינו "אל יצא איש ממקומו"⁴, אולם עדיין עולה השאלה: מדוע בחרה המשנה כאן ללכת על פי סדר הפסוקים ואילו במקומות אחרים רבים לא עשתה כן?⁵ במבט רחב יותר יש לשאול: במה מלאכת הוצאה נבדלת משאר המלאכות ומדוע מופיעה כאיסור הראשון מתוך איסורי השבת הן בתורה והן בחז"ל?

ייחודו של איסור הוצאה משאר האיסורים במשנה שבת

מעבר לפתיחה של המסכת במלאכת הוצאה, במבט רחב על משניות מסכת שבת ניתן לראות שמלאכת הוצאה מקבלת משמעות מעל ומעבר לכל שאר המלאכות

4. כפי שנראה להלן בדברי הבבלי בעירובין (יז ע"ב) וכשיטת בעלי התוספות הסוברים כי חלק מאיסור אל יצא הוא לצאת יחד עם כלים ללקוט המן: "והכי משמע פשטי' דקרא שאל יצא בשבת עם כליו ללקוט את המן כדרך שעושין בחול"
5. כפי שמוכא גם בגוף דברי התוספות שהובא לעיל (שבת ב ע"א ד"ה יציאות): "ור"ת... וכן במס' ב"ק... ולא נקט כסדר הפרשה, וכן מפרש רב האי גבי ד' צריכים להודות בפרק הרוואה דלא נקט הש"ס כסדר הפסוק... ר"ת מדייק שגם במסכת בבא קמא נקט כסדר המצוי, ומדגיש ששם לא נקט כסדר הפרשה, וכן רב האי מדייק בגמרא בברכות. שתי דוגמאות אלו ממסכת בבא קמא (פרק ראשון) וממסכת ברכות (פרק תשיעי) שהבואו על ידי הראשונים משקפים שישנו פער בולט ופשוט בין סדר התורה שבכתב לסדר המשנה. ניתן אמנם להציע תשובה טכנית - המשנה יציאות השבת שתים שהן ארבע' כאמור נשענת על מסורת קדומה ועל כן פתח בה רבי. עם זאת גם תשובה זו אינה מספקת כיוון שישנן דוגמאות רבות למשניות קדומות המשובצות בתוך פרק ולא דווקא בפתחת המסכת (לדוגמה ההתייחסות למשנה ראשונה במשנה סנהדרין (ג, ד) ועוד.

שבת. כך עולה מהעיסוק הנרחב במלאכה זו מעבר לכל שאר מלאכות שבת: פרק א' פותח במלאכת הוצאה ולאחר תיאור השבת על ציר הזמן חוזרים אליה שוב בפרקים ה-ו. כאמור, בפרק ז מובאת רשימת כל המלאכות ובסופה מופיעה מלאכת הוצאה בה ממשיך העיסוק בפרקים ח-יא (העוסקים בשיעור ההוצאה וצורת ההוצאה).⁶ כל זאת בנוסף למסכת עירובין העוסקת כולה באיסורי הוצאה ויציאה. עיסוק נרחב זה אינו בר השוואה לאף מלאכה אחרת ממלאכות השבת.

על כן נראה שההוצאה בבסיסה ובמקורה אינה רק מלאכה כפי שכבר ראינו בדברי הנביא בשיעור הקודם. איסור ההוצאה אינו נובע מהצורך לשבות ממלאכה ביום השבת אלא מטעם אחר – מן הצורך להישאר במקום ביום השבת, שכפי שראינו הוא ציווי מטרים לאיסורי המלאכות, המהווה יסוד עמוק, הקודם למתן תורה. הבנה יסודית זאת יכולה לתרץ את הקשיים שהצגנו על דברי הפני יהושע, אם אכן מדובר על מרכיב ייחודי של השבת שהוא מעבר לאיסור מלאכה מובן מדוע המשנה בחרה להדגיש אותו עוד לפני העיסוק בשאר מלאכות.

אולם מסתבר, שכאשר ניתן במתן תורה איסור עשיית המלאכה בשבת, קיבלה גם מלאכת הוצאה ממד חדש שהושלם מהזיקה העמוקה שבין השבת לבין המשכן. ממד זה ייצר למעשה חיבור בין ההוצאה הנובעת מצורך השביתה במקום לבין ההוצאה כמלאכה.

רבי, עורך המשנה, שימר למעשה את המשמעות הקמאית של איסור ההוצאה כמגדיר של מרחב השביתה והמקום מביין איסורי המלאכה השונים. כפי שמודגש בדמויות המובאות בריש המסכת: העני ובעל הבית.

6. ניתן לחלק את העיסוק במלאכת הוצאה לשתי חטיבות השונות מהותית זו מזו - חטיבה אחת הכוללת את פרקים חמישי ושישי וחטיבה שנייה בה נכללים פרקים שמיני עד עשירי. בפרקים חמישי ושישי הנושא הוא הסובייקט שיוצא – האיש, האישה, הבהמה. לעומת זאת, בפרקים שמיני-עשירי הנושא הינו האובייקט אותו מוציאים - שיעורי החפצים אותם מוציאים. החטיבה הראשונה של ההוצאה קרובה יותר ליציאתו של האדם כשהשאלה בה עוסקים פרקים אלו היא האם מה שהאדם מוציא נחשב חלק ממנו או לא. חטיבה זו יותר קרובה מבחינת הנושא שלה לצינוי "אל יצא איש ממקומו" (שמות טז), שם הדגש הוא על יציאת האדם. פרקים שמיני-עשירי, העוסקים בהוצאת החפץ עצמו, שמים דגש על החשיבות של החפץ שמוציא האדם ונראה שהם עומדים בזיקה להוצאה כמלאכה, גדר המלאכה שהתחדש לאחר מתן תורה, כפי שראינו.

עני ובעל הבית

כאמור, כדי להבין לעומק את מהות מלאכת ההוצאה חשוב לדייק בפרטי המשנה. ראשית יש לשים לב שהדמויות המתוארות במשנה אינן עני ועשיר אלא עני ו'בעל הבית'.⁷ הדגש על העני איננו על היותו חסר ממון אלא על היותו חסר מקום, 'מחזור על הפתחים', כשלעומתו עומד בעל הבית, לו מקום ורשות פרטית ונבדלת.

ניתן להציע שהשימוש בדמות העני לעומת בעל הבית ממשיך את סדר זרעים הקודם למסכת שבת (ולכל סדר מועד). במשניות סדר זרעים העני הוא דמות דומיננטית, בפרט במשניות העוסקות בהרחבה במתנות העניים.⁸ בסדר זרעים, העשיר הוא בעל קרקע, לו יש כוח לחלק כלפי חוץ את מה שיש לו בשדה, לעומתו בסדר מועד העשיר הוא בעל בית, אדם שיש לו מקום פרטי ונפרד לחזור אליו בערב בשובו מהשדה וביום השבת.

בניגוד למתנות עניים שבסדר זרעים, אותן מצווה האדם לתת, במסכת שבת לכאורה אסור לתת דבר לעני העומד בחוץ. שהרי אסור להוציא מהבית לעני. וכך למעשה כל הדיון במשנה הוא מתי האיסור הוא מוחלט וחייב חטאת ומתי "רק" פטור אבל אסור.

ניתן לדרוש בזהירות כי על אף שביום טוב נאמר שצריך לשמוח עם היתום והאלמנה,⁹ בשבת הדבר לא מוזכר משום שהתביעה בה גדולה יותר – בעל הבית לא יכול להוציא החוצה דבר בשביל העני אך הוא יכול להכניס את העני לתוך ביתו. בשונה מהעני של סדר זרעים, הנשאר בשדה בזמן שבעל הבית הולך

7. אמנם בירושלמי מבוארת המשנה כמדברת על עני ועשיר (הלכה א): "אמר רבי יוסי עני ועשיר אחד הן ומנו אותן חכמים שנים הכנסה והוצאה אחד הן ומנו אותן חכמים שנים". אך הדיוק הלשוני בדברי המשנה המתייחסת דווקא לבעל הבית, הינו בעל משמעות כמבואר כאן.

8. ראה לזיקה העמוקה שבין סדר זרעים למצוות צדקה לעניים ניתן למצוא בדברי הרמב"ם ששייבץ את כל הלכות צדקה בתוך ספר זרעים (הלכות מתנות עניים, פרקים ז-י).

9. ראו: דברים טז, יא; רמב"ם יום טוב ו, יח.

לביתו, בעל הבית של מסכת שבת אמנם לא יכול להוציא לעני כלום אך יכול להכניסו לביתו (ישעיה נח,ז): "הָלוֹא פָּרַס לְרַעַב לְחֶמֶךָ וְעֲנִיִּים מְרוּדִים תָּבִיא בְּיָתְךָ". זו כמובן מעלה גדולה יותר. ביום השבת האדם נשאר במקומו ולא מתקן את העולם שבחוץ – ביום זה יש תיקון גדול יותר: תיקון מקומו ומציאת מקום לאדם חסר המקום.

מתוך דימוי זה ניתן להבין שבשבת אין נתינה ללא מקום – האדם צריך להיות בתוך מקומו ולשתף אותו אך לא להוציא לחוץ. לפי לשון המשנה, האדם שמסתובב בחוץ ביום השבת הרי הוא בבחינת 'עני'.

את הזיהוי של העני עם חסרי המקום, אנו מוצאים גם בסדר זרעים. במשנה במסכת פאה מובאת מחלוקת בין רבי אליעזר לחכמים ביחס להגדרת עני:

בעל הבית שהיה עובר ממקום למקום וצריך ליטול לקט שכחה ופאה ומעשר עני יטול וכשיחזור לביתו ישלם דברי ר' אליעזר וחכמים אומרים עני היה באותה שעה:

משנה, פאה ה, ד

לדעת חכמים גם בעל הבית, בזמן שאין לו מקום – "שהיה עובר ממקום למקום" – נחשב עני – "לעני באותה שעה". לעומתם, רבי אליעזר אינו מקבל את ההשוואה – הבית המרוחק לא מאפשר לבעל הבית לקבל מעמד של עני אלא רק זכות ממונית זמנית. באופן דומה הקלה המשנה במסכת דמאי על העני ועל האכסנאי:

מאבילין את העניים דמאי ואת האכסנאי דמאי...

משנה, דמאי ג, א

החסד עם האכסנאי זהה לחסד עם העני. בשני המקרים מדובר באדם לו אין כעת מקום, כלשונו של רש"י (ברכות מז ע"א ד"ה אכסנאי): "...והרי הם כעניים, לפי שהם שלא במקומם". מבלי להיכנס לפירוש המדויק של הביטוי אכסנאי, רש"י מדגיש כי ברגע שהאכסנאי איננו במקומו הוא למעשה עני.¹⁰

10. רש"י מבאר שהכוונה לחילות המלך כאשר מדובר בפשטות לחיילים יהודיים. לעומת

באופן דומה, בשבת בה נאסרה הוצאת המזון לחוץ, העני וכל מי שאין לו 'מקום' לשבות בו נדרש לחפש מקום ולא רק מזון. לכן הוצאת האוכל לעני שבחוץ ונתינתו לו, המצויה בסדר זרעים, אינה יכולה להתקיים ביום השבת אלא על ידי נתינת מקום.

'אל יצא' או 'נתן ונטל'

המשנה בתיאורה את שתי הדמויות מחלקת למעשה את מלאכת ההוצאה לשני חלקים, וכך למעשה היא משווה בין איסור ההוצאה לאיסור ההכנסה. כאשר אנו מדברים על שני אנשים ועל עולם של מלאכות, הרי שאין כל הבדל בין העני שנתן לידו של בעל הבית לבין בעל הבית שנתן לידו של העני. כך נתנה המשנה תוקף ומשקל גם להכנסה, זאת למרות שהמשנה עצמה משתמשת רק בפעול הוצאה את הדברים הוצאה.

בנוסף, המשנה מפרידה את פעולת ההוצאה לשתי פעולות: בראשונה האדם נוטל את החפץ מתוך רשותו ובשנייה מעביר אותו לרשות השנייה. יוצא שישנם שני אנשים ושתי פעולות וכדי להתחייב באיסור ישנו צורך שאיש אחד יבצע את שתי הפעולות.¹¹

המשנה מוסיפה ממד נוסף להוצאה – נטילת החפץ מתוך הרשות. בהמשך נראה כי הגמרא תתרגם ממד זה של נטילת החפץ כביטוי ליחס בין החפץ לרשות – האדם עוקר את החפץ ממקומו ומניח אותו ברשות אחרת, וכך אכן מבאר רש"י את המשנה באמצעות פעולת העקירה וההנחה ולפי הגדרות רשויות השבת:

ונתן לתוך ידו של בעל הבית – דעביד ליה עקירה ברשות הרבים והנחה ברשות היחיד.

זאת המאירי (בית הבחירה סוכה לד ע"ב ד"ה של דמאי) מבאר את הדברים כפשוטם כי מדובר באורח עשיר שאיננו במקומו. ואכמ"ל.

11. כפי שמתואר במפורש במשנה בפרק י משנה ה: "המוציא ככר לרשות הרבים חייב הוציא והו שנים פטורין לא יכול אחד להוציאו והוציאוהו שנים חייבים...".

או שנטל מתוכה והוציא - והניח ברשות הרבים, דעביד ליה עקירה [ברשות היחיד] והנחה [ברשות הרבים].

רש"י, שבת ב ע"א

עם זאת, הניגוד שבין הפרשנות של רש"י לבין לשון המשנה מבליט שהמשנה למעשה התייחסה רק לפעולה האנושית, ולשתי הדמויות של העני ובעל הבית ולא להגדרת הרשות או למלאכה. רש"י מוסיף להדגיש בכל פעולה: "דעביד ליה עקירה". העקירה וההנחה הן גדרי 'המלאכה' והעשייה של האדם בהוצאה, אולם גם ביטויים אלו 'עקירה והנחה' לא מוזכרים כלל במשנה.¹²

פרשנותו של רש"י כאמור תואמת את דברי הגמרא שנראה בהרחבה, אולם הדגשים השונים בין הפרשנות של המשנה לעומת לשונו המדוייקת של רבי, מחייבים אותנו להבין שהמוקד במשנה איננו רק מרחב המלאכה אלא מעבר לכך. בניגוד לתוספתא, במקום לעסוק בגדרי הרשויות המשנה מדגישה את ממד הפנים והחוץ דרך דמויות אנושיות המייצגות שני מרחבי מקום - עני ובעל הבית. ממדים אלו של פנים וחוץ - בניגוד להגדרה 'טכנית' של רשויות - מבטאים בצורה חדה וברורה את חוסר השוויון בין הרשויות - יש פנים ויש חוץ, שתי הגדרות מוחלטות ומופרדות. המשנה משמרת את לשון התורה ופותחת בלשון 'יציאות השבת' על אף שהיא אינה עוסקת רק ביציאות אלא גם בהכנסות.¹³

הדגש במשנה, בדומה לציורי התורה, הוא לא על הרשות בה נמצא האדם אלא על פעולת היציאה האנושית מהמקום שלו. ולכן יציאה היא מהמקום לחוץ, מהבית אל הרחוב. לאור זאת ניתן להסביר שכאשר האדם מכניס מהחוץ לפנים, הוא למעשה מערב בין המרחיבים, ויוצא לרעות בשדה זר הפוגע בקידוש המרחב הפנימי.¹⁴

12. ראו לקמן עמ' 68 בבירור המעבר מ"הוצאה" בלשון המשנה ל"עקירה והנחה" בלשון הגמרא.

13. וכך אכן שואל הבבלי בסוגיית הפתיחה של המסכת (שבת ב:):

14. ראו עוד את דברי התיקוני זוהר תקונא עשרין וארבע [דף סט עמוד א]: "כמה דצריך נטירו דברית דלא יעול ליה ברשו נוכראה כגוונא דא צריך בר נש נטירו דשבת דלא לאפקא מרשות היחיד ויעול ברשות הרבים רשות היחיד איהי שכינתא... רשות הרבים

סיכום

כפי שראינו בשיעור הקודם, הציווי הראשון בו מצווים ישראל על השבת הוא ציווי האוסר על יציאתו של האדם ביום השבת – "אל יצא איש ממקומו ביום השביעי". המשנה במסכת שבת נותנת את הדגש המרכזי דווקא על ההוצאה ולא על היציאה. באופן פשוט, נראה כי דין המשנה המתייחס לאיסור הוצאת חפץ מרשות אחת לשנייה שונה מדין יציאת האדם המופיע בתורה. בתורה המרחב הוא אישי-ביתי – אסור לצאת מהבית או מהעיר. התנועה האסורה היא התנועה החוצה. במשנה לעומת זאת, איסור ההוצאה הוא לא רק 'החוצה' אלא גם 'פנימה'. נוסף על כך, האיסור הוא לא רק על האדם היוצא אלא אף על החפץ שהאדם מוציא.

עם זאת מתוך דקדוק בלשון המשנה המתייחסים להוצאה של 'בעל הבית' ו'עני', ניכר שאיסור ההוצאה שבמשנה איננו רק איסור מלאכה אלא הוא שילוב של שני המרכיבים – איסור הוצאה כאיסור מלאכה לצד חיוב השביתה במקום מוגדר, הבית.

העני ובעל הבית מבטאים את הניגוד שקיים ביניהם כאשר מעשה החסד בשבת, בשונה ממעשה החסד בסדר זרעים, אינו הנתנה אלא ההבאה אל הבית, תוך דגש על המקום הנבדל. לכאורה נדמה כי דין המשנה קרוב יותר לציוויים המופיעים אצל ירמיה ונחמיה מאשר לציווי המופיע בשמות אך בעומק ציווי התורה, מבינים חז"ל כי גם החפצים מלמדים על מקומו של האדם.¹⁵ מקומו של אדם נמדד לא רק בבית בו הוא גר אלא גם בחפצים שמחזיק האדם בתוך ביתו – אם אדם מוציא חפצים מביתו, הרי הוא כמאבד את מקומו. השבת עוזרת לאדם שלא יאבד את מקומו.

נחש אשת זנונים סם דאל אחר דאיהו סמא"ל ואיהו כללא דשבעין אומין ואיהי חללה זונה ובעלה... חלול שבת איהו ובגין דא מאן דאפיק מרשות היחיד לרשות הרבים חייב סקילה ערוב איהו עמודא דאמצעיתא"

15. המשנה מקדישה פרק שלם (פרק שישי) העוסק בחפצים שעיקר מקומם בגוף האדם וניתן לצאת איתם לעומת חפצים שמקומם העיקרי אינו על האדם ועל כן אסור להוציא אותם בשבת.

